

Συνάντηση της Ορθόδοξης Ποιμαντικής και της Ψυχολογίας στην Κλίμακα (Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος)

/ [Πεμπτούσια· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

(Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=158924>)

Μέσα στις αλήθειες που μας αποκαλύπτουν τα νηπτικά κείμενα διαπιστώνουμε επίσης μια ακόμη πτυχή του διεισδυτικού πνεύματος εν γένει των πατέρων η οποία συναντά τα πορίσματα των ψυχολογικών επιστημών όπως αυτά έχουν καταγραφεί στη κωδικοποιημένη επιστημονική ορολογία. Παρακάτω θα αναφερθούμε σε κάποια από τα διαθέσιμα παραδείγματα που εντοπίζονται στην Κλίμακα του Ιωάννη του Σιναΐτη.

Στον Λόγο Περί αποταγής Α΄,34. «Κανείς άς μη θεωρήση τον εαυτό του ανάξιο για την μοναχική πολιτεία, προφασιζόμενος το βάρος και το πλήθος των αμαρτιών του και άς μη νομίζη ότι ταπεινώνει έτσι τον εαυτό του, ενώ στην ουσία φοβείται μη στερηθή τις ηδονές του κόσμου. Όλα όσα λέγει είναι “προφάσεις εν αμαρτίες” (Ψαλμ. ρμ΄4)»[\[1\]](#). Πολύ εύστοχα προβαίνει στην εξέταση της πιο τετριμμένης συμπεριφοράς αναγνωρίσιμης σε κάθε άνθρωπο που θέλει να δικαιολογήσει όλες του τις πράξεις, επενδύοντάς τες με μια βολική προσέγγιση ώστε να αποφύγει να παραδεχθεί κάποιο σφάλμα ή κάποια λανθασμένα ή επιβλαβή ενέργεια. Έτσι χρησιμοποιεί το πιο διαθέσιμο μέσο γι αυτή τη στάση που δεν είναι η απλή δικαιολογία αλλά η επένδυσή της με ένα λογικό σκοπό, ή διαφορετικά πρόκειται για λογική αλλά μη σωστή εξήγηση. Αναγνωρίζουμε εδώ το στοιχείο της εκλογίκευσης: δείγμα ανωριμότητας και εμπόδιο στην οικοδόμηση ενός αυθεντικού εαυτού[\[2\]](#).

Στον Λόγο Περί απροσπαθείας Β΄,10. «Έχω ιδεί πολλά και διάφορα φυτά αρετών, φυτευμένα μέσα στον κόσμο, που εपोτίζονταν από τον βόρβορο του υπονόμου της κενοδοξίας και εσκαλίζονταν από το πνεύμα της επιδείξεως και ελιπαίνονταν με το λίπασμα των επαίνων. Τα ίδια όμως φυτά, όταν μεταφυτεύθηκαν σε γη έρημο και άβατο από κοσμικούς, και άνυδρο, χωρίς το βρωμερό νερό της κενοδοξίας, αμέσως εξεράθηκαν»[\[3\]](#). Στην περιγραφή παρατηρούμε την αναζήτηση της

ικανοποίησης του αισθήματος για αναγνώριση και αποδοχή που συνεπάγεται μέριμνα για τροφοδοσία της εικόνας ενός εξωτερικού επίπλαστου ανθρώπου ώστε να ικανοποιηθεί το ναρκισσιστικό αίσθημα. Στην περίπτωση αυτή είμαστε σε θέση να ισχυριστούμε ότι έχουμε το αίτημα της ικανοποίησης του ναρκισσιστικού συνδρόμου[4].

Στον Λόγο Περί ξενιτείας Γ',10. «Απόφευγε σαν μάστιγα τους τόπους των πτώσεων. Διότι όταν δεν υπάρχει εμπρός μας ένα οπωρικό, δεν ερεθίζεται και τόσο η όρεξίς μας»[5]. Το χωρίο συνδέεται με τη γραμμή άμυνας σε εξωτερικά ερεθίσματα που ανακινούν επιθυμίες οι οποίες αυξάνουν τη διάθεση ικανοποίησης του υποκειμένου και οδηγούν σε ατέρμονη επιθυμία για ανανέωση της ικανοποίησης χωρίς φραγμό και αυτοέλεγχο. Η εστίαση σε αυτά τα ερεθίσματα δε δίνει καμία δυνατότητα διαχείρισης, αλλά οδηγεί σε ένα φαύλο κύκλο που προκαλεί τη βλάβη της αυταπάτης[6]. Πρόκειται για μια προτροπή βαθιά ασκητική και με στοιχεία ψυχολογίας ταυτόχρονα, όπου το κυρίαρχο στοιχείο αποτελεί η εκούσια αποφυγή έκθεσης σε ένα εξωτερικό περιβάλλον βλαπτικό, πράγμα που με τη σειρά του μπορεί να εννοηθεί ως προσαρμοστικός αμυντικός μηχανισμός καθώς η προτροπή για αποφυγή των πειρασμικών ερεθισμάτων εμπεριέχει την πρόβλεψη ώστε να παρακαμφθεί η αρνητική συνέπεια μιας επιλογής.

Στον Λόγο Περί υπακοής Δ',55. «Μην απατάσαι, ω υιέ και υπήκοε του Κυρίου, από το πνεύμα της οίσεως και παρουσιάζεις τα αμαρτήματά σου σαν να τα έπραξε άλλο πρόσωπο και όχι εσύ. Διότι είναι αδύνατο να απαλλαγή κανείς από την αισχύνη χωρίς να αισθανθή αισχύνη»[7].

Εντοπίζεται εδώ το στοιχείο της προβολής, που συνίσταται σε ανεπαρκή ή ασθενική προσπάθεια για αυτογνωσία και στην αποβολή κάθε στοιχείου που το υποκείμενο δε μπορεί ή δε θέλει να αναγνωρίσει εντός του. Χρίζει αναφοράς ότι εν προκειμένω ο Σιναΐτης προτείνει το απροϋπόθετο ξεγύμνωμα του εαυτού και επισημαίνει την αξία της εξομολόγησης, αναγνωρίζοντας όμως στη συνέχεια(Δ',59)[8] την αργή εξασθένιση του προβλήματος με τη μορφή πονηρών λογισμών η ύπαρξη των οποίων εμφανίζεται ως κατάλοιπο της εξύψωσης του εαυτού. Επίσης αναγνωρίζουμε εδώ ότι η προβολή έρχεται ως αποτέλεσμα της απώθησης η οποία λειτουργεί ως πρωταρχικός μηχανισμός άμυνας ώστε να κατορθωθεί η ανακούφιση από την εσωτερική ένταση.

Στον Λόγο Περί υπακοής Δ',77. «Είδα έναν απρόκοφτο μαθητή που εκαυχάτο εμπρός σε άλλους για τα κατορθώματα του διδασκάλου του. Ενόμιζε ότι θα δοξαζόταν με το σιτάρι, (τον πνευματικό πλούτο δηλαδή), του Γέροντός του»[9]. Πρόκειται για το ψυχικό σύμπτωμα της ενδοβολής. Το υποκείμενο υιοθετεί και οικειοποιείται δεξιότητες και χαρακτηριστικά που ανήκουν σε κάποιον άλλον και

πείθοντας τον εαυτό του ότι είναι γνωρίσματα της δικής του ατομικότητας τα εσωτερικεύει. Είναι, «κίνηση αντίθετη της προβολής που συνίσταται στο να μεταφέρει το υποκείμενο εντός του στοιχεία αρχικώς εξωτερικά για να τα μετατρέψει σε ψυχικά περιεχόμενα ή εσωτερικά αντικείμενα»[\[10\]](#). Επιπρόσθετα αναγνωρίζουμε τόσο την εξιδανίκευση που σκοπεί στο εγχείρημα να καλυφθεί το άγχος που προέρχεται από την επίγνωση της προσωπικής ανεπάρκειας που το άτομο έχει για τον εαυτό του, όσο και την ταυτοποίηση ως απόπειρα να διαμορφωθεί ο εαυτός σύμφωνα με κάποιο άλλο άτομο.

[\[1\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[2\]](#) Πρβλ. π. Βασιλείου Θερμού, *Άνθρωπος στον ορίζοντα! Προσεγγίζοντας τη συνάντηση Ορθόδοξης Θεολογίας και επιστημών του ψυχισμού*. εκδ. Γρηγόρη Αθήνα 2006, σ.170.

[\[3\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[4\]](#) Πρβλ. Dominique Bourdin *Η ψυχανάλυση από τον Φρόυντ ως τις μέρες μας, Ιστορία, έννοιες, πρακτικές*. Μτφ. Αναστασία Καραστάθη, Εκδ. Κριτική Αθήνα 2005, «ναρκισσισμός, ηθικός»σ.431.

[\[5\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[6\]](#) Πρβλ. Dominique Bourdin ό.π., σ.418.

[\[7\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[8\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[9\]](#)Κλίμαξ, ό.π.

[\[10\]](#)Dominique Bourdin,ό.π., σ.421.

(Συνεχίζεται)